

Oslo, 31. januar 2016

Innspill til ny jordbruksmelding

Spire og Natur og Ungdom takker for muligheten til å gi innspill til regjeringens nye næringspolitiske melding om jordbruket, som er varslet å komme i høsten 2016. Vi ser norsk politikk i et internasjonalt perspektiv. Norsk jordbruk er utsatt for internasjonal konkurranse og markedsendringer, og global matsikkerhet er et sammensatt tema. Vi mener at norsk jordbrukspolitikk bør bygge opp under målene om bærekraftig og sosialt rettferdig matproduksjon, best mulig utnyttelse av lokale ressurser, lav miljøbelastning gjennom verdikjeden og alle lands ansvar for å sikre en høy selvforsyningsgrad i en stadig mer uforutsigbar og raskt endrende verden.

Bærekraft i jordbruket

Undertegnede organisasjoner er opptatt av at matproduksjon er et samfunnsansvar på lik linje med utdanning og helse. Det er ikke kun en næring som skal generere verdiskaping. Derfor er det viktig at jordbrukspolitikken blir utformet på en ansvarlig, bærekraftig og langsiktig måte. Vår generasjon må overføre god og bærekraftig jord og naturressurser til kommende generasjoner.

Miljømessig bærekraft bør gjennomsyre hele meldingen, da det er viktigere enn noensinne at vi tar vare på ressursgrunnlaget vårt. Dette er spesielt viktig for langsiktig verdiskaping. Vi ønsker at regjeringen, istedet for å sette bærekraftig landbruk som én av fire målsetninger, legger bærekraft, med aspektene miljø, økonomi og samfunn, til grunn for hele meldingen.

Å redusere klimagassutslipp fra jordbruket er et av mange tiltak i bærekraftig retning. Likevel mener vi at et bærekraftig jordbruk består av langt mer. Biologisk mangfold både i og utenfor jordbruket, avrenning og jordkvalitet er noen få eksempler, og regjeringen må være hovedpådriver for å trekke landbrukspolitikken i bærekraftig retning ved å behandle disse aspektene i sammenheng og iverksette nødvendige tiltak.

Global matsikkerhet

Norge har et ansvar overfor sin egen befolkning å sørge for at vi har tilstrekkelig tilgang på nok mat til enhver tid. Med dette følger et ansvar også for mennesker i andre deler av verden. Norge plikter å bidra til det globale matfatet ved å produsere mat av de ressursene vi har, og forvalte disse ressursene på en så god måte som mulig. I stedet ser vi en utvikling der norsk mat produseres på stadig mer importerte innsatsfaktorer, og der norsk jordbruk etterspør varer (soya og palmeolje) som er blitt produsert på bekostning av både mennesker og miljø på andre siden kloden. Norge er et rikt land som ved en eventuell matforsyningskrise og høye internasjonale matpriser, sannsynlig ville klart seg godt i en periode fordi vi har sterk kjøpekraft. Men begrenset tilgang til mat på verdensmarkedet vil gå desto hardere ut over verdens fattige og marginaliserte. Derfor mener vi det er viktig at norsk matproduksjon baseres på norske ressurser og ikke i importerte jordbruksarealer i andre land.

Vi ber om at regjeringens jordbruksmelding:

- Inkluderer førråvarenes opprinnelse i vurdering av selvforsyningsgrad, og beskriver hvordan norsk matproduksjon kan økes med utgangspunkt i norske ressurser.

Det er tverrpolitisk enighet på Stortinget om å styrke norsk selvforsyning. For å oppnå dette må Norge stå for mer av innsatsfaktorene i verdikjeden til de animalske matvarene vi spiser - fra førråvare til ferdig produkt - og styrke produksjonen av vegetabilsk mat. Dette vil kreve god og forutsigbar politikk med

Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon for unge voksne som arbeider for en mer bærekraftig og rettferdig verden, med fokus på matsikkerhet, miljø/klima og internasjonal handel. Natur og Ungdom er en miljøvernorganisasjon for unge som arbeider for å stanse tap av biologisk mangfold, stanse klimaproblemene og løse miljøproblemene der de er.

tanke på jordforbedring og vern av matjord, samt gode rammevilkår for jordbruket. Vi ønsker også at meldingen sier noe om hvordan en kan stimulere til økt matproduksjon i urbane områder.

- Vurderer hvordan vi kan redusere Norges avhengighet av problematiske innsatsmidler som soya og palmeolje, og øke andelen norskprodusert protein

Norge importerer nesten alt av proteinførmidler som brukes av husdyr- og oppdrettsnæringen, samtidig som den GMO-frie soyaen vi kjøper, utgjør en stadig mindre andel av det internasjonale soyamarkedet, og er under press. Soyaproduksjonen i Brasil er ikke bærekraftig, og samtidig gror norske beitearealer igjen. Norsk produksjon av proteinvekster (erter, åkerbønner) må økes og utviklingen av nye (norske) førmidler stimuleres. Her har vi et stort potensial innenfor beite, sjøvekster og organisk masse fra skog som forskere bare er i begynnelsen av å avdekke, og som bør satses på. Samtidig må vi redusere broilereffekten i ordbruket, der man benytter dyreracer som vokser fort og fører opp disse på en intensiv måte for å øke produksjonseffektiviteten. Dette øker behovet for innsatsfaktorer på bekostning av beitebruk. Det fører også til et dyrehold med dyr vi har dårligere forutsetninger for å føre opp på norske ressurser, som kylling og gris, heller enn beitedyr.

- Fremmer virkemidler med fokus på forvaltning av ressurser fremfor volum

Subsidie- og tilskuddsordninger bør i større grad belønne bøndenes evne til å ta vare på jordkvaliteten og drive miljøvennlig landbruk, istedet for å stimulere til mest mulig intensiv produksjon. 24 % av de truede artene på Norsk rødliste er avhengig av kulturlandskapet, som må holdes i hevd med beite og slått. Areal- og kulturlandskapstillegget, samt støtten til beitebruk bør økes, så lenge det ikke går utover kornarealer. I tillegg bør det presenteres tiltak for å bevare og bygge opp det organiske innholdet i matjorden, som nå er under kraftig erosjon. Behovet for å forbedre matjorden bør få like mye oppmerksomhet som behovet for tradisjonelt jordvern.

- Bruker handlingsrommet i dagens tollvern

Et velfungerende tollvern er et avgjørende virkemiddel for å sikre norske matvarers konkurransedyktighet. Kostnads- og lønnsnivået i Norge er høyere enn i andre land, og det er derfor ikke realistisk å forvente at norske matvarer skal konkurrere på pris. Myndighetene må opprettholde en handelspolitikk som gjør det mulig for norske bønder å hente ut fortjeneste av produksjonen sin, og utnytte handlingsrommet innenfor dagens handelsavtaler til å styrke lønnsomheten. Alle land må ha rett å utforme sin egen mat- og jordbrukspolitikk for å sikre mat til egen befolkning, uten å bli begrenset av handelsavtaler. Mat er først og fremst en rettighet, og ikke en handelsvare på lik linje med andre. Norge må også anerkjenne og støtte opp under det samme behovet for andre land, særlig utviklingsland, som ofte møter motstand i internasjonale fora når det gjelder subsidiering av matproduksjon. Det bør skilles mellom nasjonale politiske virkemidler og eksportsubsidier. Førstnevnte er viktig for å oppnå matsuverenitet, mens eksportsubsidier ødelegger markedsforhold mellom land og forstyrrer lokale markeder i utviklingsland. Disse må derfor avvikles.

- Oppfordrer til en lov om god handelsskikk etter anbefalinger fra NOU 2011:4 “Mat, makt og avmakt”.

Det er problematisk at de store matvarekjedene går med store overskudd mens bøndene møter stadig hardere krav fra myndigheter og forbrukere. Prisene som settes av matvarekjedene må reflektere at vi verdsetter norske varer. Gjennom prissubsidiering fra matvarekjedene, som resulterer i kunstig prissetting, skapes et feilaktig bilde av lave priser hos forbrukeren. Jordbrukssubsidiene som kommer fra fellesskapets midler bør komme bønder og forbrukere til gode i stedet for å subsidiere matvarekjedenes overskudd. Reguleringer som begrenser dagligvarekjedenes mulighet for prissubsidiering av matvarer må derfor inkluderes i loven. Stortinget har uttrykt klare ønsker om at lov om god handelsskikk vedtas, og vi mener det nå er på høy tid at regjeringen gjennomfører dette.

- Behandler hvordan norske myndigheter kan stimulere til alternative handlingskanaler

Kooperativer og innkjøpssamvirker bidrar til å sikre at en større andel av det forbrukerne betaler, direkte går til produsenten. Dette minsker avstanden mellom forbruker og produsent, og sørger for økt gjennomsiktighet i matkjeden. Alternative handelskanaler gir små og lokale produsenter mulighet til å

Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon for unge voksne som arbeider for en mer bærekraftig og rettferdig verden, med fokus på matsikkerhet, miljø/klima og internasjonal handel. Natur og Ungdom er en miljøvernorganisasjon for unge som arbeider for å stanse tap av biologisk mangfold, stanse klimaproblemene og løse miljøproblemene der de er.

utnytte sitt potensial, sikre dem avsetning og støtte opp om innovasjon i matproduksjonen.

- Staker ut veien for å nå målet om at minst 15% økologisk mat før 2020

Et viktig tiltak for å styrke bærekraften i jordbruket er å styrke det økologiske jordbruket. Målsettingen om at 15% av all produsert mat i Norge skal være økologisk før 2020 er blitt neglisjert, og vi er i dag langt fra det målet. Vi ønsker derfor at meldingen viser hvordan vi kan ta et krafttak for å oppnå dette målet, samt oppskalere til et mer ambisiøst mål for 2030. Å videreføre støtten for bønder som ønsker å legge om fra konvensjonelt til økologisk landbruk er her et viktig tiltak. Videre ønsker vi at det innføres påbud om at alle offentlige institusjoner har en økologisk andel på minst 15 %. I tillegg må økologiske utdanningsinstitusjoner opprettholdes og styrkes.

- Har klare mål for hvordan næringen skal redusere klimagassutslipp og annen negativ miljøpåvirkning

Naturressursene utgjør selve grunnlaget for all produksjon og må forvaltes i et evighetsperspektiv, slik at kommende generasjoner kan leve et minst like godt liv som vi. Norsk jordbruk og skogbruk bør være CO2-nøytralt og mest mulig av energien må komme fra egen næring. Av klimahensyn ber vi regjeringen forby drenering og oppdyrking av myrer. Dette vil være et svært viktig klimatiltak, da en tredjedel av utslippene fra landbruket kommer herfra. Støtte til forskning og utvikling av anlegg som kan produsere bioenergi fra organisk restmaterie av landbruket er viktig, herunder en tilskuddsordning for småskala bioenergianlegg for kommuner og gårdsbruk. Miljøpåvirkning er ikke bare klimautslipp. Et miljømessig bærekraftig jordbruk må baseres på en kretsløptankegang, som fremmer mer og bedre bruk av norske ressurser, samt bevaring og fornuftig bruk av biologisk mangfold.

- Opprettholder og tydeliggjør en fortsatt restriktiv holdning til GMO

Genteknologiloven uttrykker tydelig at vurderinger skal gjøres etter føre-var-prinsippet, samt krav om at eventuelle GMO-er skal være etisk forsvarlig, ikke skade miljø eller helse, bidra til bærekraftig utvikling, samt inneha åpenbare samfunnsnyttige egenskaper. Vi mener dette må tolkes til også å gjelde produksjonslandet ved eventuelle importerte GMO-er.

-Verdsetter bondens arbeid ved å styrke inntektsgrunnlaget og gjøre den minst like god som i sammenliknbare yrker

Bøndene trenger forutsigbarhet i sin arbeidshverdag, og inntekter som står i sammenheng med arbeidsmengden og verdien av arbeidet. I dag er inntekten for et årsverk i bondeyrket svært lav, og bønders gjeldsbyrde historisk høy. Selv om jordbruket har gjennomgått en imponerende effektivisering og hver bonde i dag produserer langt mer enn for noen tiår siden, har bøndene selv ikke fått høste fruktene av denne effektiviseringen. Lavt inntektsgrunnlag er en av de største utfordringene for matproduksjonen i Norge, samt for kvaliteten. Det bidrar til økt press på å produsere i store kvanta heller enn å ha hovedfokus på kvalitet og dyrevelferd. Meldingen bør styrke bønders inntekt og gjøre den minst like god som i sammenliknbare yrker. Inntekten kan økes enten gjennom høyere overføringer eller bedre avsetning på produktene. Bedre avsetning kan sikres enten gjennom høyere matpriser, eller ved at bøndene står for en større andel av verdikjeden. Mer direkte salg mellom bønder og forbrukere, færre mellomledd og mindre matkjedemakt kan sikre dette. En bedre og mer anstendig inntekt kan generere ny teknologi, og vil styrke rekrutteringen til landbrukssektoren.

Med vennlig hilsen,

Mari Gjengedal
Leder for Spire

Gaute Eiterjord
1. nestleder i Natur og Ungdom